

er bij hen
feit, dat de
land zou
lagen is, is
drieheid
God.
dreigt zoo
t, alsof de
aa in 1886
ichzelf een
zijn. Die
van Gods
ons zelf te
et hierover
t eerst zijn
n ontrouw
leven, dat
ebben met
en godde-

r van het
evreden is
antien Gods
akt zoolang
nwoont, de
ruke Sions
t kerkelijk

dat Amo
ure uitgef.
lijk vraag-
og dan het
tik beledig
orgestelde
el kan lei-
elicht nog
meer. En
besluit van
Kerk haar
na de Ko-
n omgege-
Regeer-
p zich zou
t wanorde,
r ook afge-
uivoorbaar-
we, dat uit
nden strijd
van ons
dat blij-
g der Her-
weerklink

en roepen.
deren wijze
akt en onze
d en volk
i invloeden
der afvoer-
ar bovenal,
iet gedeeld
belijdt, ook
meenschap.

nak.

Studenten-
eopleage
en verdere
gegeven.
zen lezers,
willen be-
aren.
aren laten
end op een

isme.

et nieuwe
voordracht
rijzing en
epaaldelijk
er onze-
bare eer-
ale Ministe-

er de tolk
ste Kamer
ij daarover
prak. Met
gevaar van

betreft ten
uigenaamde
ied, heb ik
de de Minis-
tering van 28

rdigde over
d daarmede,
artegen zal
n door een
olge van de
ziden, zou-
den zijn toe-
en, dat men
groot maat-
elst nood

naar mijn
te gegevens
legenen die
olg hebben,
n tegen het
minder eer-
te leven.

igen uitge-
aan hun
ide nog veel
lmaakt met
it het nood-
n het Neos-
us. En dat
ontaan mij
v van partij-
ke kundige
ne Neder-
n behoo-
genblik de
r natuurlijke
ik zeide te
a bepaalde
gemeen. Ik
hetgeen ik
lijk, dat bij
t te na zal
at vrij blij-
d niet aan-
ijl."

en, dat de

feiten, die hem ter oore ware gekomen, juist zijn. Deze feiten zijn ook gememoreerd door mij in het Verslag der Eerste Kamer van 27 Januari 1904 en had ik niet ontleend aan hetgeen men van geestverwanten had vernomen, maar meestal van menschen, die geheel andere godsdienstige en politieke beginselen zijn toegepast.

Het is dan ook van algemeene bekendheid, dat in de 55ste algemeene vergadering van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der geneeskunst, te Breda gehouden den 4den en 5den Juli 1904, waar veel geneeskundigen van naam aanwezig waren, deze zaak zeer in den breedte is besproken.

Ik wensch hiervan alleen aan te halen, wat de hoogleeraar Treub dienaangaande zeide: "Laten wij beginnen met de Regeering der stukken in handen te geven, waarin wij laten zien, dat wij weten, dat het erg is. Ik weet ook dat het erg is, heel erg, beestachtig zelfs."

In die vergadering is met algemeene stemmen een motie aangenomen van den volgende inhoud:

"De algemeene vergadering van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der geneeskunst, bekend met het feit, dat de toepassing van den abortus criminalis in Nederland o. a. te Amsterdam een zeer groote uitbreiding heeft gekregen, terwijl hoogst zelden een veroordeeling kan volgen; immers in 1897 kon geen veroordeeling geschieden wegens dit misdrijf, in 1896 slechts 1 te Groningen, in 1898 1 te Haarlem en 1 te Amsterdam, in 1899 1 te Utrecht, 1 te Groningen en 1 te Breda, in 1900 1 te Amsterdam en in 1901 geen enkele; overtuigd dat een nader onderzoek naar den omvang, dien het genoemde misdrijf in ons land heeft verkregen, naar de vormen, waaronder het kwaad optreedt en naar de schadelijke gevolgen die het voor de gezondheid der betrokken personen oplevert, de waarheid van bovenstaande uitspraak in elk opzicht zal bevestigen;

van oordeel, dat met behoud en verscherping van de bestaande straf bepalingen, tevens preventieve maatregelen tegen de opwekking van abortus, buiten grondig medisch advies, moeten worden beraamd en toegepast;

daarom aan het hoofdbestuur op uit haar midden een commissie te benoemen, die bij Zyn Excellentie den Minister van Justitie een audientie zal aanvragen, ten einde dezen hooggeachten heer het gevoelen van de algemeene vergadering over deze zaak kenbaar te maken en toe te lichten."

Niet te weerspreken is (en ook in die vergadering is uitgesproken), dat in het gebruik maken van anti-conceptionele middelen groot gevaar schuilt en dat veelvuldig tot het toepassen van den abortus de toevlucht wordt genomen, als men zich in de hoog geprezen onfeilbare werking dier middelen teleurgesteld ziet.

Het zij mij vergund het neo-Malthusianisme te bestempelen als een groot maatschappelijk kwaad, dat door alle zedelijke middelen moet worden bestreden; dat ook knaagt als een kanker aan ons volksbestaan, gelijk het zulks reeds jaren doet aan dat van een naburige natie, en de hoop uit te spreken dat nimmer omtrent Nederland zal behoeven geboektast te worden, hetgeen ik juist gisteren in *Het Handelsblad* van 4 Februari omtrent Frankrijk las:

"Reeds lang was het geboortecijfer in Frankrijk onrustbarend laag, maar het afgelopen jaar is te dezen opzichte nog ongelukkiger dan zijne voorgangers. Volgens een pas verschenen statistiek bedroeg de toename der bevolking in het jaar 1904 57027 personen, d. i. 1.5 op de duizend tegen 1.9 in het voorgaande jaar, terwijl in Duitsland het cijfer der bevolking met 13.9 op de duizend is gestegen."

In Duitsland dus meer dan 9 maal sterker toename dan in Frankrijk.

Ik denk er niet aan, op dit oogenblik wetelijke maatregelen te vragen tegen de verspreiding van die leer, als zou het m. i. ernstig overweging kunnen verdienen, of het niet raadzaam ware een weg te vinden om het cachet van "Koninklijk goedgekeurd" aan de vereniging tot bevordering der leer te ontnemen.

Dat de heer Van Houten hierop vuur vatte en openlijk een pleidooi voor deze schandelijke practijken hield, is niet te verwonderen. Maar zooveel indruk had de rede van den heer Hovy dan toch gemaakt, dat zelfs de medeaufgevaardigde van Friesland, de heer van Welderen Rengers, publiek verklaarde kwam, dat de heer Van Houten hier niet als vertegenwoordiger en woordvoerder van de linkerzijde der Eerste Kamer optrad.

Het diepst te betreuren is echter de houding van den Minister.

In plaats van openlijk dit zedelijk kwaad te brandmerken, verklaarde hij, dat de Regeering de zaak eerst nog eens onderzoeken moest, voordat zij een gevestigde opinie uitte.

Het schijnt dat onze nieuwe Ministers, behalve van het blanco-artikel, van niets studie hebben gemaakt. Zelfs over een zoo bekende en beruchte zaak als het Neo-Malthusianisme moet deze Minister van Justitie eerst nog een "onderzoek" instellen.

Hij weet er nog zoo niets van.

Blijkt ook hier niet uit, in welken koers thans het schip van staat gestuurd wordt?

Voor de christelijke en zedelijke grondslagen van ons volk is van dit Ministerie al zeer weinig te wachten.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank door Ds. Houtagers ontvangen van D. te S. voor de Chr. scholen te Kootwijk 1/5.

Namens het Bestuur,
D. HULEMAN,
Kootwijk. Penningmeester.

Uit de Pers.

Ook hetgeen Dr. Wielinga in de *Geldersche Kerkode* nog verder schrijft over den vroegen doop is der behartiging alleszins waardig.

Wij mogen nu aannemen, ons standpunt in zake den z.g. smel'doop, genoegzaam te hebben toegeleefd. Het is ons gebleken, d. i. het doopformulier, hetwelk alleen met den vader rekent bij de beantwoording der doopvragen, wortel in de historie der Kerken en zulver weergeeft het beginsel onzer vaderen. Beter dan den doop, gelijk ons formulier dien alleen kent, een *inldoop* te noemen, ware het dus, in het licht der geschiedenis en

der beginselen, dien anderen doop, die onder de hooge goedkeuring en bescherming der Haagsche Synode van 1817 in ons kerkelijk leven indrong, een dragen of slordigen doop te noemen.

Voor zulke uitersten zal en wij ons echter trachten te hoeden. Door schimpwoorden is nog nooit ééne kerkelijke kwestie opgelost. Het zal, inzonderheid op dit gevoelige punt der doopskwestie, zaak zijn, van weersakken zich het standpunt van den broeder roovert doemlijk in te denken en door historische en principiële toelichting, maar vooral door zelf een voorbeeld te geven, dit struikelblok uit den weg te ruimen.

En nu, vóór wij van deze teere kwestie afstapen, nog een viertal opmerkingen.

Voorziet deze. Het is onze stellige overtuiging, dat het onverwijde zoeken van den doop in de eerstvolgende samenkomst der Gemeente, het meest zal strekken tot heilijng van Gods Naam, tot welzijn van het kind en tot bloei der Kerk, en ook leert de ervaring, althans onze ervaring, dat onder hen, die den doop zoo vroeg begeren, over het algemeen het meest besef en waardeering van dit Goddelijk sacrament wordt gevonden, maar dit alles neemt niet weg, dat ernstig moet gewaarschuwd tegen het gevaar van farisisme, dat zoo bedenklijk licht hier inslijpen kan.

Er is een zekere moed een niet geringe overtuigingsenergie toe noodig, — vooral wanneer men de moeder niet smeeft, — om van een diep ingeroeste gewoonte af te wijken. Maar o, wat staat dan het arglistige hart bloot voor de hoogmoedige gedachten van boven de sommetijde schare verre verheven te zijn. Ja, hoe gemakkelijk kan, vooral bij een impulsieve (aandrijvende) natuur, de drang om iets nieuws, eens wat anders te doen dan gewone menschen, de eenig zuivere drangreden van de heilijng van Gods Naam overheerschen!

En dan komt hier nog le's bij, waarop in de tweede plaats de aandacht dient gevestigd.

Men kan voor zichzelf overtuigd zijn van de waarheid en heerlijkheid van zijn beginsel en daarom toch verbied hebben voor het standpunt van den broeder, die een andere zinswijze is toegegaan. Bij een groot deel dergenen, die met den doop wachten tot de moeder bier is, is dit wachten een onbewuste vorm. Wanneer ge hen vraagt, waarom ze niet eerder gaan, dan krijgt ge ten antwoord, dat dit zoo de *gewoonte* is en daarmee uit. Maar daar zijn er ook die, door de antithese der Doleantie tot nadinken geroepen, zichzelf rekenschap hebben gegeven van hun gewoonte en nu tot de slotom gekomen zijn, dat wel de doop zoo spoedig mogelijk moet worden gezocht, doch dat het wachten tot de bierschap der moeder een *gevoelsloof* uitsel is. Hier past het te ijveren met verstand en niet door hooge taal, maar door grondige redenering te trachten de conscientie van den broeder van bezwaren te ontheflen.

In verband hiermee staat onze derde opmerking, dat het ten strengste afkeuring verdient, wanneer voorgaans s met heetbloedig geweld tegen de eenmaal heerschende gewoonte van later doopen ingaat, bijv. door de moeder, die meekwaam, te negeren of zelfs te eischen, dat zij op haar gewone pla is in het ruim moet gaan zitten, in stede van naast haar man vóór den predikant te staan. Afgevaardigd toch daarvan, dat zulke drijven *dóór* en *dóór* onpractisch is en juist een reactie in 't leven roept, die men in een wenschelijkheid niet terugdringen kan, is het ook vierkant in strijd met het vrijheidskarakter van ons kerkelijk leven. Is de moeder meekomen, dan is het kwetsend haar van de doophandeling uit te sluiten. In het formulier wordt toch van de verneming aan de *ouders* gesproken, waaronder zij immers ook begrepen is. Zelfs is het de vraag, of het geen aanbeveling verdient, dat de predikant, wanneer hij in een Gemeente komt, waar nog volstrekt onwetendheid omtrent deze kwestie bestaat, zelf ook in het geven van exemplen niet te hard van stal loope, maar eerst de Gemeente behoort voorlichte omtrent het aloude Gereformeerde beginsel. Men zouke een overgang en arbeide benadigd en geduldig. Schrijver dezes kent meer van nabij een predikant, die in een Gemeente gekomen waar de nieuwere gewoonte (n. l. die der Synode van 1817) in zwang was, bij den doop van zijn kind wel alleen als v. d. ter kerk ging en zijn vrouw thuis liet, maar toch tot den tweeden Zondag na de geboorte wachtte, opdat de Gemeente, die zulks nimmer tevoren gezien had, vast eens tot nadanken over deze zaak zou worden gestemd.

En nu onze vierde opmerking. Niet uit 't oog mag worden verloren, dat het standpunt der Dordtsche Synode en van ons formulier, beide door den vader en moeder, maar vooral voor den vader, een ernstige roeping meebragt. Sterker dan ooit treedt het priesterlijk karakter des vaders bij de doopsaangelegenheid in het licht. Op hem rust nu de taak met de moeder, die thuis blijft, vooral den doop te bespreken, bijv. door met haar te lezen het formulier en te zoeken het aangestichte God. In de vrouw, na een ernstig overleg, niet te overtuigen en d. e. g. het gevaar, dat hevig twistvuur zou opvlammen in den huuslijken kring, dan zou het verantwoordelijk zijn wanneer de man zijn beginsel doordreef. De Schrift en met name de apostel Paulus leert ons tijd en wijze te weten en de zielen met listigheid te vangen.

Ook de dienaar des Woords heeft toe te zien, dat hij, ingeval de moeder niet meekomt, haar in den voorbede gedene, opdat de Gemeente gevoele, dat ook haar, naast den man, een gewichtige plaats, een plaats der eere in het werk der opvoeding toekomt; en voorts is het zijn roeping juist die moeder zoo spoedig mogelijk op te zoeken, om van den schat der waarheid haar uit te deelen de verneming en de vertroosting des sacraments.

Zoo zal de Gemeente door voorbeeld en onderricht langzamerhand rijp worden voor de overtuiging, dat nu te weten van de Synodes der Reformatie het noemde, — *de affectie der moeder* tot uitslag van den doop mee leiden, maar het belang van het kind, de waardigheid van het sacrament en bovenal de verheerlijking G. d. s. er toe moeten drijven, den doop zoo haast als men de bediening deszelfs hebben kan, te zoeken.

Vóór wij nu van deze derde doopvraag, die ons om haar belangrijkheid geruimen tijd opbeid, afstapen, moeten wij nog op twee uitdrukkingen wijzen, waarover men zoo licht heenleeft en die toch beiden een gewichtige les in zich bevatten.

Daar staat verder: *naar uw vermogen te onderwijzen of te doen onderwijzen* (de woorden en te helpen laten wij op vroeger aangegeven gronden wegl.). In deze woorden ligt het beginsel van het *christelijk onderwijs* uitgedrukt. De vader is zelf de van God geordineerde onderwijzer en de moeder de natuurlijke onderwijzeres van het hun geschonken zaad. Maar, waar eigen onvermogen uit oorzaak van tijd of krachten duidelijk is, moet naar een inrichting of organisatie nagezien, waar die gedoopte kinderen in en overeenkomstig de voorzeide leer worden onderwezen.

Zulk een inrichting is allerleest de christelijke school, die, op grond der doopsbelofte, niet van den staat of eenige organisatie buiten de ouders om mag uitgaan, maar door de ouders zelf moet worden gesticht en gedragen.

De oprichting en instandhouding der school niet den bijbel is het *één* onderwijzen, waartoe de ouders met een eed zich hebben verplicht. Onoeddig na, tuurlijk te zeggen, hoe groot, in het licht van de leer des doops en de belofte des doops, de sonde der ouders is, die hun kinderen toevertrouwen aan een school, die practisch het atheïsme huisdijft en de kinderen voor het ongelooft opkweekt.

Maar ook vloet uit de belofte van het *één* onderwijzen de taak der ouders voort, om niet den dienaar des Woords, die het ambtelijk kerkelijk onderwijs geeft aan de gedoopte kinderen der Gemeente, samen te werken en hem in dezen zijn arbeid te steunen met alle middelen, waarover zij beschikken. Die ouders moeten bedenken, dat het catechetisch onderwijs van den leeraar voor een deel is de volbrenging van hun doopsbelofte. Zij dienen daarom met den predikant samen te werken en thuis zorgvuldige controle te oefenen, of en hoe de kinderen de hun opgegeven taak volbrengen.

Mocht, ook op dit gebied, de veratrakkende be-

teekenis der doopsbelofte maar wat meer door ons "Gereformeerde" volk worden gevoeld! Hoeveel genakklijker en aangenamer zou voor onze onderwijzers en predikanten hun moeilijke en nu zoo veelvuldig ondoelbare arbeid worden!

Maar let daar nu ook op, dat er staat *naar uw vermogen* te onderwijzen of te doen onderwijzen. Hier wordt aan twee zijden een grens getrokken. Veroordeeld wordt de financiële en redelijke luiheid, die het steeds op een ander aan laat komen in plaats van eerst bij zichzelf de boog tot het uiterste te spannen, maar onderdijds wordt op het christenvolk hier de verplichting gelegd, den ouders bij wie een volstrekt *overmogen* openbaar werd, de helpende hand te bieden, opdat zij hun kinderen toch zin de voorzeide leer konnen doen onderwijzen. Voor een goed verstaander, die aan een half woord genoeg heeft, ligt in deze doopsbelofte de verplichting der Gemeente door een *g. Supplement* behoeftige ouders in het volbrengen eener christelijke opvoeding te steunen.

Zooals men ziet, wordt hier naast de handhaving van het Gereformeerde beginsel ook de voorzichtigheid in de practijk betracht.

Ook voor dit goede woord zij Dr. Wielinga onze dank gebracht.

Officiële Berichten.

De classis Sneeck heeft in hare vergadering van 7 Februari met algemeene stemmen berepbaar gesteld in de Geref. kerken den heer J. M. de Jong, cand. V. U., te Sneeck.

Modoramen der classis,
Ds. C. PLOOS VAN AMSTEL.
Ds. A. P. S. SCHAAPSA.
Ds. J. C. R. VAN MOUWIK.

Onder mededeeling dat voortaan het adres van den scriba is: H. Joosten, Helmond, neemt de kerkeraad de vrijheid het volgende ter kennis van de Geref. kerken te brengen:

Nog steeds wachtend op, met verlangen uitziend naar een eigen dienaar des Woords (moge de vervulling niet verre meer zijn) doet hij een beroep op H.H. predikanten en studenten, of er niet onder hen gevonden worden die Helmonds kerk een Zondag (tegen een vergoeding van f 12, meer laten de middelen niet toe) willen dienen, daar geregelde predikdienst een eerste vereischte is voor deze zwakke kerk.

Namens den kerkeraad vnd,
J. H. JOOSTEN Scriba.

Kort verslag voor de Provinciale Synode van Zuid-Holland, gehouden te Vlaardingen op Dinsdag 30 Januari 1906.

1. De vergadering wordt namens de kerken A en B van Vlaardingen geopend door Ds. W. Sieders, die, nadat gezongen is Ps. 123: 1 en gelezen Psalm 125, een kort openingswoord spreekt en den zegen des Heeren afsmeekt.

2. Door de broeders Ds. Goolinga en ouderl. A. W. Schippers worden de credentiebrieven nagezien.

3. In het moderamen nemen zitting Ds. W. Doornals, praeses, Ds. W. Sieders als assessor en de predikanten W. B. Renkema en J. G. Meynen als scribae.

4. De notulen der vorige synode, die door het moderamen zijn goedgekeurd, worden zonder lezing vastgesteld.

5. Voorlezing wordt gedaan van een missive van den scriba der Generale Synode, meldende het besluit der Synode, dat de kerken in de prov. Z. Holland voortaan in twee particuliere Synodes zullen worden bijeengevoegd.

6. Nadat door den Quaesitor rekening en verantwoording is gedaan, wordt besloten: a. aan de kerken van Vlaardingen op te dragen na afsluiting der administratie de sluitingsposten te approberen en den quaesitor te dechargeeren, b. de percentages aldus te regelen, dat Z. Holland noordelijk deel 12 en Z. Holland Z.D. 13 procent betaalt.

7. In behandeling komt het protest voor Ds. G. A. de Jong van Schoonhoven inzake zijn emigratiansaanvraag en van de kerk van Gouda tegen het besluit der classis Gouda.

Na breedvoerige discussie neemt de Synode met 28 tegen 3 stemmen het volgende voorstel aan:

"de Prov. Synode van Zuid-Holland, gehoord het protest van Ds. de Jong en de toelichting door de afgevaardigden der classis Gouda gegeven, zich grondend op art. 13 K.O. en lende op de besluiten der Generale Synode voor Utrecht in zake art. 13 K.O. (Zie acte pag. 216) adviseert den kerkeraad van Schoonhoven A. en de Classis Gouda aan Ds. de Jong het gevraagd emigrat te verleenen en benoemt een commissie van 3 leden om den kerkeraad en de classen bij de afwikkeling dezer zaak te assisteren."

Hiervoor worden aangewezen de br. Muiswinkel, Renkema en Van Lummel.

8. Een schrijven voor de Gener. Syn. van Utrecht inzake br. Van der Nagel van Rotterdam wordt voor kennisgeving aangenomen.

9. Op een schrijven van br. de Wit uit Vries zal worden geantwoord, dat zijn zaak niet hier, maar in Drenthe hoort.

10. Besloten wordt tot splitsing van den kas voor hulphbeh. stud., welke splitsing i Sept. 1906 in werking zal treden. De regeling daar van wordt aan deputaten overgelaten.

11. In zake het weeshuis te Middelhamis wordt aan het bestuur opgedragen, in overleg met 4 deputaten der Synode een regeling te ontwerpen van de wijze, waarop voortaan de zaken van het weeshuis zullen behandeld en behartigd worden op de particuliere synode.

Tot leden dezer commissie worden aangewezen de predikanten Van den Brink, Vonckenberg, Meyering en Renkema.

12. Om de groote bezwaren, aan splitsing verbonden, besluit de Synode op eenparig advies van deputaten van de kas voor hulphbelevende kerken, deze kas voor heel de provincie één te laten.

13. Deputaten ad examina zullen tot de volgende particuliere synode in functie blijven.

14. De quaestie van wijziging of vermeederding der classen (voorstel Rotterdam) wordt verworpen naar de beide particuliere Synodes.

15. Inzake het protest uit de Kerk voor Delt besluit de Synode eenparig instemming te betuigen met de uitspraak der classis's Gravenhage in deze zaak.

16. De kerk van 's Gravenhage zal het gemeenschappelijk archief blijven bewaren.

17. De Praeses sluit na een hartelijk woord de vergadering met dankzegging.

In naam en op last der Synode:

Ds. W. B. RENKEMA,
Ds. J. G. MEIJNEN.

Rijnsburg, } Febr. 1906. Scriba Syn.
Vlaardingen, }

Britenland.

Duitschland. Gemeinschaftskreisen.

In Duitschland bestaat sedert eenige jaren een beweging, die tot stichting van „Gemeinschaftskreisen" geleid heeft. Deze „Gemeinschaftskreisen" zijn verenigingen van belijders des Heeren, welke trachten op te wekken tot een levend geloof in den Christus. In sommige deelen van Duitschland staan de predikanten der landkerk, voornamelijk zij die volgers van Ritochl zijn, vijandig tegenover die beweging. In andere streken laten de Presbyterien Evangelisten der Gemeinschaftsbeweging op den kansel toe. De verhouding der Lutherse landskerk in Saksen tot de Gemeinschaftskreisen schijnt zeer welwillend te zijn. Althans vernemen wij, dat den 17den Sept. l. l. de Gemeinschaften te Boekwa, Pionitz, Cainsdorf en omliggende plaatsen, in de Lutherse kerk te Boekwa tot het houden eener conferentie samenkwamen. Volgens een uitgesproken verlangen legde de Lutherse predikant dier plaats aan de vergaderden den brief aan de gemeente van Sardes, Openb. 3: 1-6 uit, waarbij werd betoogd, dat daarin een spiegel is gegeven van den toestand der Christelijke kerk in den tegenwoordigen tijd, met een aanduiding van de roeping der levende Christenen.

Er zijn onder de vrienden der Gemeinschaftsbeweging velen, die aan de bediening van het Woord en de Sacramenten des Heeren getrouw willen blijven, en in den strijd tegen het ongelooft staan de Gemeinschaftskringen en de vrienden der Lutherse kerk schouder aan schouder. Wij zouden liever zien, dat in de Lutherse kerken zelve een beweging ontstond om weder te keeren tot de wet en het getuigenis. Dit neemt echter niet weg, dat wij er ons in te verblijden hebben, wanneer door middel van de Gemeinschaftsbeweging de kerken tot nieuw leven gewekt worden.

Engeland. Een voorslag tot vereniging van alle Prot. kerken.

Men wil in de kerkelijke wereld van Europa en daarbuiten, dat de verschippen tusschen de verschillende kerken op den achtergrond zullen gedrongen worden, om op den voorgrond te laten treden hetgeen de belijders des Heeren vereenigt. Wij verklaren dat streven uit het niet te loochenen feit, dat het ongelooft drierster dan ooit het hoofd omhoog steekt, zoodat de noodzakelijkheid van een gemeenschappelijk optreden tegen de macht van het ongelooft meer gevoeld wordt. Doch het komt ons voor, dat men in deze een verkeerd weg bewandelt. Dat de kerken alfaen elkander noodeloos te bestrijden; dat zij meer zien op hetgeen haar vereenigt dan op hetgeen haar scheidt, is uitnemend. Doch wanneer het duidelijk is, dat een kerk, door op onschijnlijke grondslagen voort te bouwen, aan de wereld gelijkvormig gaat worden, moet dan daartegen niet gewaarschuwd? Behoort men dan maar over alles heen de broederhand te reiken?

De jongste vinding om tot eenheid op kerkelijk terrein te geraken is van Canon Hensley van Westminster Abbey te Londen. Gelijk bekend is, hebben alle Nonconformisten in Engeland in hun staatkundig program scheidung van kerk en staat geschreven. Voor Ierland is dit program reeds tot uitvoering gekomen; trouwens was het aldaar door en door onbillijk, dat terwijl verreweg het grootste gedeelte der bevolking de Roomsche kerk aanhing, de Staat alleen de predikanten en bisschoppen van de Engelsche staatskerk bezoldigde. Het is in de praktijk niet gebleken dat de lersche Episcopale kerk er door geleden heeft, dat de kosten van haar eredienst door hare leden betaald worden. Integendeel zelf. Geen wonder dat de Nonconformisten, wat zijn de mannen van de vrije kerken, er naar streven ook in Schotland gedaan te krijgen wat men in Ierland verkreeg. Want in Schotland is ongeveer de helft van de bevolking overgegaan tot verschillende vrije kerken, waarvan de voornaamste is de Vereenigde Vrije kerk van Schotland.

In het vorstendom Wales, waar in de laatste maanden de revival plaats had die in deze dagen zooveel wordt besproken, is de bevolking voor het grootste gedeelte overgegaan tot de vrije kerken, zoodat ook voor dit deel van het Vereenigd Koninkrijk de eisch van scheidung van kerk en staat (Disestablishment) gesteld wordt.

Na is Canon Hensley er toe gekomen om voor te slaan, dat alle kerken tot Establishment zullen komen, waardoor het mogelijk wordt een staatskerk in het leven te roepen, die alle kerken omvat. Wanneer het nu dien dienaar der Episcopale kerk er alleen maar om te doen was, dat alle kerken op voet van gelijkheid zouden behandeld worden, zoodat alle naar gelijken maatstaf door den Staat niet financieel opgevoerd werden behandeld, zou men daarin iets billijks kunnen vinden. Doch Hensley wil, dat alle kerken tot een groote staatskerk zullen ramsmelen! Hij verklaart, dat velen in de Episcopale kerk de leer van de Apostolische opvolging belachelijk vinden. En als nu maar de *Acts of uniformity* waardoor de leeraars der Episcopale kerk verplicht worden de 39 artikelen der Westminster Confessie te onderteekenen, en beloven om bij de godsdienst-oefeningen gebruik te maken van het „Book of Common Prayer", waren afgeschaft, dan stond niets meer de vereeniging van alle kerken in den weg!

Het verwondert ons dat Hensley nog niet een schrede verder gaat. Want als men Episcopalen, Presbyterianen, Baptisten, Congregationalisten of Independenten enz., onder één kerkelijk verband vereenigt heeft, dan blijft toch nog de Roomsche kerk over. Waarom ook die dan niet in het samenstellingsplan opgenomen? Hij kan toch niet beweren, dat de Roomschen geindien te ver van de Protestanten afstaan. Want de Ritualisten der Episcopale kerk hebben meer overeenkomst met de Roomschen, dan met de Protestanten.

Nu weten wij zeer wel dat er van den voorslag van den Canon der Westminster Abdy weinig komen zal, doch volgens ons maakt hij openbaar, hoedanig de gesteldheid der geesten is onder de mannen die niet tot de hoogkerkelijken willen gerekend worden en daarom voor de Broad Church, een breede kerk, ijveren.

Frankrijk. Toestanden op Kerkelijk gebied.

De partij der gematigden in de Fransche Roomsche kerk heeft de overhand gekregen. Er waren overvrouwen, die wilden dat de paus gebieden zou, dat men voor den eeredienst geen gebruik zou maken van de kerkgebouwen, als de scheidung van kerk en staat een voldoende feit geworden was; om aldus het volk tot verzet tegen hetgeen de Staat bestond, te prikkelen.

Ook had men van de zijde der onverschrokkenen gewild, dat men geen door de wet voorgeschreven cultus vereenigingen zou vormen, maar vrije kerkelijke vereenigingen, die onder de bisschoppen zouden staan. Dezelfde manier van strijden volgden sommige bisschoppen, die bevalen uit de kerkelijke geboden de woorden: *Domini saltem far Kempuliam* (bewaart o! God de republiek) weg te laten.

De paus heeft zich echter door deze strooming niet laten medevoeren. Volgens het advies van mannen als den graaf d'Haussonville, den schrijver Anatole Leroy Beaulieu, den abt Klein en den redacteur van de *Revue des deux mondes*, de Brunetiere, zal de paus den Roomschen raden de cultusvereenigingen te organiseren, de kerken te blijven gebruiken en een „welgemeende poging" te wagen om zich naar de wet te voegen, als tenminste de staatsraad het reglement van uitvoering, dat nog altijd op zich laat wachten, op een verzoenende manier opstelt en bijv. geen scherpe controle op het beheer der geldmiddelen voorschrijft, en niet decreleert dat de regeering invloed op de benoeming van priesters en bisschoppen wil uitoefenen, hetgeen geheel tegen alle recht en billijkheid in zijn zou.

Er zijn stemmen opgegaan die gezegd hebben, dat al is het niet meer door een concordat geboden om voor de overheid te bidden, men toch in de conscientie daartoe gehouden is. De abt Hemmen heeft, voordat de scheidung tusschen kerk en staat tot stand kwam, over kerkelijke toestanden artikelen geschreven, die nu in een afzonderlijke brochure het licht zagen. Daarin betoogt hij, dat het een groot nadeel van het concordat geweest is, dat de benoeming van bisschoppen en aartsbisschoppen in de hand geweest is van een godsdienstloze overheid. De schrijver zegt daarin ook, dat toen gedurende het tweede keizerrijk de kerk zich altijd deed kennen als de beste steun voor den staat, Dupanloup, de bekende bisschop van Orleans, het geveleugelde woord uitsprak: „Mijn geestelijkheid marcheert als een regiment." De verhouding tusschen de bisschoppen en de priesters die onder hen staan, zal echter door de nieuwe wet verbeteren. Tot hertoe hadden de priesters en vooral de kleine abbe's nogal eens wat te lijden van het wilkeurig optreden der bisschoppen.

Het zal nu uit zijn met de „violetten terreur." Het zal niet meer voorkomen dat, wijl de eenmaal benoemde priesters onafzetbaar waren, de bisschop, voordat hij iemand benoemde, hem eerst zijn aanvraag om ontslag liet onderteekenen. Het is dan ook de wensch van Hemmen dat niet alleen de priesters, maar ook de abbe's van sekren ouderdom, het recht zullen hebben bij de verkiezing van een bisschop een voordracht te doen en dat de paus uit een drietal door de gezamenlijke geestelijkheid aangeboden een keus doen zal.

Hij schrijft nog het volgende over de toestanden in de Roomsche kerken van sommige streken van Frankrijk. „Men stelle zich een jong priester voor, die nadat hij het seminarium heeft afgehoopen, naar een dorp geronden wordt, waar haast niemand de kerk bezoekt; hij bereidst zich voor het leiden der godsdienst-oefeningen zorgvuldig voor; hij stelt roerende predikatiën op, maar niemand komt er naar luisteren; hij maakt bekend op welke uren hij de biecht zal afnemen, maar niemand laat er op; hij doet ijerig bezoeken, maar men geeft hem beleefd te kennen, dat alle moeite vergeefs is, omdat hij denkbeelden voorstaat die men als verouderd heeft op zij gezet; hij geeft met ijer zijn catechismusondericht, en geeft zich geheel aan zijne kinderen, van welke hij veel voor de toekomst verwacht; maar twee jaar na hunne eerste communie bemerkt hij, dat die kinderen hem ook al ontploopen en niet eens meer met Paschen hunne communie doen. De sterkste wilskracht werkt op die manier gebroken."

Zulke toestanden vindt men in de boerengemeenten van departementen Aube, Yonne, Eure, en dal van Baunce bij Chartres. In vele Protestantische streken, waar een landskerk is, zijn de toestanden helaas niet anders.